

УДК 631.145:658

Луньова В.А., здобувач *[©]*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

ВИДИ ІННОВАЦІЙ ТА СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Відомо, що активний розвиток будь-якої галузі, включаючи і агропромисловий комплекс, значною мірою залежить від сприйняття підприємств до нововведень. Зокрема питанням формування ефективної інноваційної політики повинно приділятися якомога більше уваги, оскільки стрімкий розвиток майбутнього визначатиметься інноваційною активністю і її фінансовим забезпеченням як на рівні держави, регіону, так і на рівні підприємства. Аналізується стан інноваційної діяльності в Україні. Узагальнено теоретичні підходи до обґрунтування поняття інноваційний менеджмент

Ключові слова: розвиток, інновації, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, інноваційний менеджмент, інноваційна модель розвитку, агропромисловий комплекс України (АПК), витрати на наукові дослідження та розробки, промисловість, сільське господарство, сільськогосподарські підприємства

Постановка проблеми. Актуальність дослідження інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств обумовлена посиленням конкурентної боротьби на ринку сільськогосподарської продукції та необхідністю формування їх інноваційної моделі розвитку.

Аналіз останніх публікацій. Грунтовні дослідження різних аспектів інноваційних процесів в аграрній сфері здійснені провідними вітчизняними вченими такими, як: В.Г. Андрійчук, Ю.В. Бухвостов, А.П. Гайдуцький, М.І. Кісіль, Л.І. Федулова, О.Г. Шпикуляк та іншими вченими-економістами. Але, незважаючи на цінність проведених досліджень, особливості управління інноваціями same в сільському господарстві, є на сьогодні найменш вивченими.

Мета статті полягає в комплексному обґрунтуванні класифікації інновацій та формуванні методологічних підходів щодо розробки та реалізації стратегії інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Методологія системного опису інновацій в умовах ринкової економіки базується на міжнародних стандартах, рекомендації з яких були прийняті створеною в рамках Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) групою національних експертів за показниками науки і техніки та зазначені в розробленому нею «Керівництві Фраскаті» [1]. Відповідно до цих стандартів, інновація є кінцевим

* Науковий керівник – д.е.н., професор Онегіна В.М.

© Луньова В.А., 2014

результатом інноваційної діяльності, що отримала втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку нового або вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг.

О.В. Кот під агроЯновацією розуміє системні впровадження в аграрну сферу результатів науково-дослідницької роботи, що призводять до позитивних якісних та кількісних змін у характеристиці взаємозв'язків між біосфорою та техносфорою та поліпшують стан навколошнього середовища [2]; на думку О.В. Попової – це інновації, які зачіпають безпосередньо (або опосередковано, в межах технологічного ланцюга) процеси, учасниками яких є людина, машина та компонент навколошнього середовища (тварина, рослина тощо) існування яких у природному середовищі (без участі людини) неможливе або можливе з втратою базових функціональних характеристик [3]; Ю.В. Бухвостов визначає інновації, як результат праці, отриманий завдяки застосуванню нових наукових знань, що перетворюють процес функціонування та розвитку виробничо-господарської системи АПК у напрямі підвищення її ефективності [4]. Аналізуючи різні підходи до визначення поняття “інновація”, ми дійшли висновку, що її варто визначати, як фактор для певної техніко-технологічної стадії розвитку виробництва, технологію або продукт виробництва, що має ознаки новизни та може бути впроваджений або впроваджений у господарську діяльність підприємства. Його запровадження та/або реалізація дають можливість одержати економічний, соціальний, екологічний ефекти, враховуючи комплексність умов сталого розвитку сільського господарства.

Інноваційний менеджмент – одне з напрямків стратегічного керування, здійснюваного на вищому рівні керівництва. Його метою є визначення головних напрямків науково-технічної і виробничої діяльності фірм: розробка та впровадження нової продукції; модернізація та удосконалення продукції, що випускається; подальший розвиток виробництва традиційних видів продукції; зняття з виробництва застарілої продукції. Для успішного керування інноваційною діяльністю необхідне ретельне вивчення інновацій. Насамперед необхідно уміти відрізняти інновації від несуттєвих видозмін у продуктах і технологічних процесах; незначних технічних або зовнішніх змін; від розширення номенклатури продукції за рахунок освоєння виробництва.

У кінці 60-х років ХХ ст. вперше з'явилася класифікація інновацій, яка є класичною та належить австрійському вченому, «засновнику» теорії інновацій Й.Шумпетеру. Науковець поділяв інновації на базисні та вторинні. Базисні інновації – це впровадження винаходів, основа для створення нової техніки, технологій. Вторинні – покращення вже існуючих продуктів та процесів, модернізація останніх. Й. Шумпетер виділив п'ять видів комбінацій змін або інновацій: виробництво нового продукту чи відомого продукту в новій якості; впровадження нового методу виробництва; залучення для виробничого процесу нових джерел сировини; освоєння нового ринку збуту; впровадження нових організаційних форм [5].

На сьогодні перелік класифікаційних ознак інновацій значно розшириений, та кожен автор буде класифікувати за своїми класифікаційними ознаками. Найбільш поширеними є – поділ інновацій за новизною та інноваційним потенціалом, за предметним змістом або сферою застосування. На наш погляд широко відома та найбільш узагальнююча класифікація інновацій представлена П.Н. Завліним. Він пропонує класифікувати інновації за дванадцятью ознаками: за значимістю; за спрямованістю; за галузевою структурою життєвого циклу; за глибиною змін; по відношенню до розробки; за масштабами розповсюдження; по ролі у процесі виробництва; характером потреб; за мірою новизни; за часом выходу на ринок; за причинами виникнення; за предметом та сферою додатку [6]. Взагалі деякі ознаки частково перекривають один одного, окремі типи інновацій, які були виділені за тими чи іншими ознаками, інколи дублюють один одного. Але, незважаючи на це, розглянуті ознаки в цілому дозволяють дати об'ємну та комплексну характеристику сукупності типів і видів інновацій.

Відомо, що вагомою особливістю сільського господарства є те, що поряд із промисловими засобами виробництва активну участь у відтворювальному процесі беруть живі організми – тварини, рослини, гриби та мікроорганізми, розвиток яких підпорядковано дії природних законів і залежності від таких природних факторів, як клімат, погода, волога, світло і живлення тощо. Крім зазначених вище особливостей інноваційної діяльності у сільському господарстві, варто віднести сезонність виробництва та підвищений ризик. Причому, як стверджує І.М. Міщенко, із впровадженням інновацій у галузь, види продукції, як правило, не змінюються, тільки набувають покращених властивостей (наприклад, вища урожайність томатів) [7]. На думку академіка Е.М. Крилатих, інноваційний розвиток АПК, зважаючи на його складність і залежність від природно-біологічних та екологічних чинників, має охоплювати такі чотири типи інновацій: селекційно-генетичні, виробничо-технологічні, організаційно-управлінські та економіко-соціоекологічні [8].

Ми пропонуємо класифікувати інновації за наступними ознаками, а саме: предметом та сферою застосування інновацій, ступенем новизни інновацій, глибиною змін, що вносяться, за формулою реалізації інновацій, спрямованістю використання, періодом реалізації, походженням, величиною витрат, джерелами фінансування, ступенем ризику.

Головна увага в інноваційному менеджменті приділяється розробці стратегії інноваційного розвитку. Ряд економістів стратегію інноваційного розвитку розглядають як проект (модель) проведення головних інноваційних дій, необхідних для реалізації стратегій, які направлені на певне оновлення окремих компонентів виробництва, реалізації та споживання продукції [9,10]. Бондарчук Л.О. під стратегією інноваційного розвитку розуміє визначений напрямок дій, націленний на пошук рішень та спрямований на розробку, впровадження ефективних інновацій, які сприяють зміцненню позиції підприємства на ринку, підвищенню його конкурентоспроможності [11].

На нашу думку, стратегія інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств має відповідати на запитання: цілі та завдання інноваційної діяльності; аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища; види можливих інновацій; терміни та послідовність впровадження інновацій; джерела інновацій; фінансування інновацій; впровадження інновацій; оцінка та коригування інноваційної стратегії. Можна відмітити, що головним питанням є формування інноваційних цілей та завдань, тобто визначення інноваційного кредо. При цьому особлива увага повинна приділятися наступному аналізу та оцінці ринкового становища підприємства, оцінюватися фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, оцінюватися позиції та дії конкурентів.

З огляду на вищенаведений аналіз та власні наукові напрацювання можна сказати, що стратегія інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств – це сукупність дій та методів ведення інноваційної діяльності, що має свою специфіку та забезпечує конкурентні переваги за рахунок інновацій. Тобто, стратегія інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств передбачає системний підхід до освоєння інновацій.

Висновки. Отже, правильно обрана стратегія є найважливішим результатом і, в той же час, ефективним механізмом стратегічного управління, оскільки вона мобілізує використання науково-технічного, фінансово-економічного, соціального і організаційного потенціалу підприємства в певних напрямах. З цих позицій у статті висвітлено сутність і зміст інноваційного менеджменту, його роль в управлінні інноваційним розвитком підприємств і установ. Однак, незважаючи на те, що стратегії інноваційного розвитку відкривають нові можливості, для більшості сільськогосподарських підприємств завдання стратегічного планування інноваційного розвитку є досить новими. Тому побудована стратегія інноваційного розвитку підприємства повинна забезпечити вибір оптимального варіанту інновацій, впровадження в підприємство, стабільність та інтенсивний тип розвитку.

Література

1. Oslo manual. Руководство по сбору и обработке данных в области технологических инноваций. – П.: Организация по экономическому сотрудничеству и развитию, 1992. – 64 с.
2. Кот О.В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення //Проблеми науки. – 2008. – №9. – С. 30-37.
3. Попова О.В. Вопросы методологии управления инновационными процессами в АПК//Управление общественными и экономическими системами. – 2007. – №1. – Режим доступу: http://bali.ostu.ru/umc/zj2007_1.php.
4. Бухвостов Ю.В. Детерминирующее воздействие инвестиций на формирование экономики инновационного типа (на примере аграрного сектора): [автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук] / Ю.В. Бухвостов. – Москва, 2009. – 26 с.

5. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала и цикла конъюнктуры): Пер. с нем. / Йозеф Алоиз Шумпетер – М.: Прогресс, 1982. – 453 с.
6. Основы инновационного менеджмента. Теория и практика: Учебник/ Л.С. Барютин и др.; под ред. А.К. Казанцева, Л.Э.Миндели. 2-е изд. Перераб. и доп. – М.: ЗАО «Изд-во «Экономика», 2004. – С. 28.
6. Василенко В.А., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління: Навч. посібник.-К.: ЦУЛ. 2003. – С.200-396.
7. Федулова Л. І. Інноваційна економіка: Підручник. — К.: Либідь, 2006. – 480 с.
8. Міщенко І.М. Інноваційна діяльність в сільському господарстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.02 економіка та управління науково-технічним прогресом / І.М. Міщенко. – К., 2005. – 20 с.
9. Галушка З.І., Комаринський І.Ф. Стратегічний менеджмент: Навч.-методичний посібник. – Чернівці, 2006. – С. 101-148.
10. Пономаренко В.С., Пушкар О.І, Тридід О.М.Стратегічне управління розвитком підприємства: Навч. посібник. – Х., 2002. – С. 325-401.
11. Бондарчук Л.О. Сутність інноваційної стратегії розвитку підприємства // Управління розвитком. – 2010. – № 9(85). – С. 90-92.

Аннотация

Известно, что активное развитие какой-либо отрасли, включая и агропромышленный комплекс, в значительной мере зависит от восприимчивости предприятий к нововведениям. В частности вопросам формирования эффективной инновационной политики должно уделяться как можно больше внимания, поскольку стремительное развитие будущего будет определяться инновационной активностью и её финансовым обеспечением, как на уровне государства, региона, так и на уровне предприятия. Анализируется состояние инновационной деятельности в Украине. Обобщены теоретические подходы к обоснованию понятия инновационный менеджмент.

Ключевые слова: развитие, инновации, инновационная деятельность, инновационное развитие, инновационный менеджмент, инновационная модель развития, АПК, затраты на научные исследования и разработки, промышленность, сельское хозяйство, сельскохозяйственные предприятия.

Summary

It is well known that the active development of any industry, including the agroindustrial complex, to a large extent depends on the companies' ability to introduce innovations. So the formation of efficient and sound innovative policies should be of a major priority, as the rapid progress will be determined by innovative activity and its proper financing both at the state and regional levels as well as by enterprises themselves. Analyzed consisting of innovation activity in Ukraine. Generalized theoretical concepts to the ground of innovation management.

Key words: *development, innovation, innovative activity, innovative development, innovative management, innovative model of development, agro-industrial complex (AIC), expenditure on research and development, industry, agriculture, agricultural enterprises.*

Рецензент – к.е.н., доцент Поперечний С.І.